

VESÎLETÜ'N-NECÂT
MEVLÛT
(MEVLİD)

SÜLEYMAN ÇELEBİ

Hazırlayan
Tahir Alangu

✕ @ f / otukennesriyat

YAYIN NU: 2364

EDEBÎ ESERLER: 1183

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-681-6

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: Yeditepe Yayınları, 1958
Ötüken Neşriyat'ta **1. BASIM**

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Şaban Özdemir

Son Okuma: Emine Hızır Yıldırım

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Çınar Matbaacılık

Baskı: Ötüken Neşriyat AŞ

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50
Sertifika Nu: 49269

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Süleyman Çelebi, Osmanlı'nın erken dönem ilmî ve dinî çevresinde yetişmiş, yaklaşık 1346–1355 yılları arasında, genel kabule göre Orhan Gazi devrinin sonlarında doğmuş ve Yıldırım Bayezid döneminde Dîvân-ı Hümâyün imamlığı ile Bursa Ulu Camii imamlığı görevlerinde bulunmuş bir din âlimi ve şairdir; hayatına dair bilgiler sınırlı ve yer yer çelişkili olmakla birlikte iyi bir eğitim aldığı, dinî ilimlere vukufu ve vaazlarında gösterdiği ilmî birikimle temayüz ettiği anlaşılmaktadır; Bursa Ulu Camii'nde bir vaaz sırasında Hz. Muhammed'in diğer peygamberlerle eşit görüldüğünü ima eden bir görüşe duyduğu derin üzüntü ve yoğun peygamber sevgisiyle, Türk edebiyatının en etkili dinî metinlerinden biri kabul edilen *Vesîletü'n-Necât* adlı mevlidini 812/1409–10 yılında Bursa'da kaleme almış, bu eserle asırlardır süren mevlid geleneğinin merkezinde yer almış ve genel kabule göre 825/1421–22 yılında Bursa'da vefat etmiştir.

Tahir Alangu (İstanbul, 1915 – İstanbul, 1973), eğitimci, edebiyat tarihçisi ve halkbilimi araştırmacısıdır. Kabataş Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğrenim görmüş; Ahmet Caferoğlu yönetiminde hazırladığı masal araştırmaları teziyle 1943'te mezun olmuştur. Askerlik sonrası Yozgat Lisesi başta olmak üzere köy enstitülerinde ve çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliği yapan Alangu; Van, Erzincan ve İstanbul'daki görevlerinin ardından Pertevniyal ve Galatasaray liselerinde çalışmış, ayrıca Robert Kolej, Boğaziçi Üniversitesi ve bazı yüksekokullarda folklor ve edebiyat dersleri vermiştir. Özellikle masallar, destanlar ve geleneksel anlatılar üzerine yoğunlaşan çalışmalarıyla halkbilimine önemli katkılar sunmuş; *Billür Köşk Masalları*, *Keloğlan Masalları* ve ders notlarından derlenen *Türkiye Folkloru Elkitabı* gibi eserleriyle öne çıkmıştır. Yeni Türk edebiyatı alanında ise *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* dizisi, ve *Ömer Seyfettin: Bir Ülkücü Yazarın Romanı* gibi inceleme ve antolojileriyle kalıcı bir iz bırakmış; çevirileri ve hazırladığı klasik metin yayınları arasında Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'ını *Vesîletü'n-Necât (Mevlût)* adıyla yayına hazırlaması da ayrı bir yer tutmuştur.

İÇİNDEKİLER

SÜLEYMAN ÇELEBİ VE MEVLÛT KİTABI ÜZERİNDE	9
Mevlût Kitabı Yazıldığı Sıralarda Anadolu	9
Mevlût Kelimesi Üzerinde.....	10
Mevlût Töreni Üzerinde	10
Süleyman Çelebi'nin Hayatı	11
Mevlût'un Yazılması Üzerinde	13
Süleyman Çelebi'nin Ölümü	14
Süleyman Çelebi'nin Eseri.....	15
<i>Mevlût</i> 'un Yazılışında Etkisi Olan Kaynaklar.....	16
Süleyman Çelebi'nin Etkileri	17
<i>Mevlût</i> Kitabının Bugünkü Durumu.....	17
İkinci Baskı İçin Birkaç Söz	19
Bizde Mevlût Törenleri	20
MUSTAFÂ'NIN MEVLÛT'U	25
I Besmele ile Başlayış.....	27
II Yazan İçin Dua İstenmesi, Kitabın Özurlerinin Başışlanması....	34
III Evrenin Yaratılması Sebebi	36
IV	38
V	41
VI	42
VII	44
VIII Âdem'in Yaratılması, Muhammed Nûrunun Onun Soyundan Geçerek Gelmesi Üzerine.....	46
IX Doğumundan Önceki Alâmetlerin Anlatılması.....	49
X Mustafâ'nın Doğumu Sırasında Ortaya Çıkan Olayların Anlatılması.....	51
XI Doğum Bölümü.....	54
XII Güzel Kasîde.....	57
Merhabâ Bölümü	59
XIII	63
XIV	65
XV Peygamber'i Övme	68
XVI Peygamber'in Mucizelerini Anlatır	70
XVII Peygamber'in Mi'râcını Anlatır	75
XVIII Peygamber'in Hicretini Anlatır	82
XIX Muhammed Mustafâ'nın Kişiliğinin Özellikleri.....	83
XX	87

XXI	90
XXII Nasihat Yolunda	93
XXIII	94
XXIV Peygamber'in Ölümü Üzerine	96
XXV Muhammed Mustafâ'nın Hastalığını Anlatır	97
XXVI Peygamber'in Ebû Bekir'e Emri Üzerinde	99
XXVII	103
XXVIII	106
XXIX PEYGAMBER'İN ÖLÜMÜ ÜZERİNDE	111
XXX ÖLÜMÜ ÜZERİNE	113
XXXI KİTABIN SONU	118
İLÂHİLER	125
I	127
II	129
III	130
IV	131
V	132
VI	133

SÜLEYMAN ÇELEBİ VE MEVLÛT KİTABI ÜZERİNDE

Mevlût Kitabı Yazıldığı Sıralarda Anadolu

On beşinci yüzyılda Anadolu'da daha önceki yıllarda başlamış bulunan Türkleşme ve İslamlaşma hareketlerinin büyük ölçüde geliştiğini görmekteyiz. Selçukluların yıkılışı, Anadolu'nun her yanında yer yer kurulan küçük beyliklerin çeşitli sebeplerle çekişmeleri bile bu gelişmeleri durduramamıştır. Bizans sınırlarında kurulan Osmanoğulları Beyliği süratle gelişerek Anadolu'nun en büyük siyasi kuvveti hâline geliyor, kazandığı askerî başarılar yüzünden dağınık kitleler ve diğer beylikleri siyasi bir birlik hâlinde çevresinde toplamaya başlıyordu. Anadolu ve Rumeli'nde kazanılan bütün bu askerî ve siyasi başarılar, Türkleşme ve İslamlaşma hareketlerinin hızlanmasına ve bunun sonucu olarak da İslam ideolojisinin hâkim olduğu alanda bir Türkçe dinî edebiyatın doğup yayılmasına sebep oluyordu. On üçüncü ve on dördüncü yüzyıllarda Anadolu'da başladığını gördüğümüz bu çeşit edebiyatın başlıca iki çeşidinin bu yüzyılda da rağbet kazandığını görüyoruz: 1. *Battalname* ve benzerleri gibi dinî kahramanlık destanları; 2. Halk arasında büyük bir rağbet gören siyer kitapları (Peygamber'in hayatından bahseden kitaplar). Bunların arasında, yazıldığı yıllardan başlayarak büyük bir üne erişen, elden ele geçerek dil, öz ve biçim bakımlarından büyük değişiklikler geçiren Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-necât* adındaki mevlût kitabı başta gelir. Eski edebiyat yadigârları arasında hiçbir eser, zaman ve mekân içinde bu kadar yayılmamış, günlük yaşayışımızda bu derece geniş bir yer almamıştır. Benzerleri bir köşede unutulduğu hâlde bu kitabın ebedî denilebilecek bir başarıya erişebilmesinin başlıca sebebi, ancak baştan başa okunduğu zaman anlaşılabilir, çok samimi, derin bir sevgi ile yazılmış olmasıdır.

Mevlût Kelimesi Üzerinde

“Mevlût” kelimesi Arapça “doğum zamanı, doğum yeri” anlamlarına gelen “mevlid” kelimesinden gelmektedir. Aslında Arapçada olduğu gibi okunduğu hâlde yüzyıllar boyunca halk arasında kullanıla kullanıla Türkçeleşmiş, anlamı Süleyman Çelebi’nin kitabına bağlanarak bir terim, bir kitap adı hâlinde kullanılagelmiştir. Bizce artık bu kelimenin Arapça asıl telaffuzuna ait lüzumsuz gayretkeşlikleri bir yana bırakmalı, kelime kökçülüğünden vazgeçerek halkın ona verdiği biçim ve anlam olduğu gibi kabul edilmelidir. Bugün Türkler arasında “Mevlût” denilince: 1. Hem Süleyman Çelebi’nin ünlü eseri; 2. Hem de bu kitabın bazı bölümlerinin çeşitli vesilelerle (belli kandiller, okutanın istediği günler) ve mutad törenle okunduğu toplantılar kastedilmektedir.

Mevlût Töreni Üzerinde

Peygamber’in doğum gününü kutlama (12 Rebîülevvel gecesi) töreni, Türkler arasında oldukça eski tarihlere kadar çıkar. Süleyman Çelebi’nin eserini yazdığı tarihlerde bu âdetin mevcut olduğu düşünülebilir. Mevlût metninde “okuyan ve okutan” için dua istenmesinin buna bir telmih olduğunu sanıyorum. Ancak hicrî onuncu ve miladi on altıncı yüzyıldan başlayarak okunmasının âdet hâline geldiğine dair birtakım kayıtlara rastlamaktayız. Atâ tarihinin verdiği bilgilere göre (Cilt I, sayfa 234) II. Selim’in bu törene saygı beslediği, I. Ahmet’in bu tören sırasında camilerin kandillerle süslenmesini emrettiği, Sultan I. Mahmut devrinde bu âdetin evlere teşmil edildiğini öğrenmekteyiz. Yine tarihçi Atâ, gezdiği Rumeli ve Anadolu şehirlerinde zenginlerin evlerde ve camilerde mevlût okuttuklarını, mevlût törenleri için vakıflar tahsis ettiklerini yazıyor (Cilt I. sayfa 284). Öte yandan Tevki’i Abdurrahman Paşa’nın 1088’de tedvin ettiği Osmanlı Kanunnameleri, (hicrî on bir-on iki,

miladi on yedi-on sekizinci) yüzyıllarda mevlût törenine ait hükümleri ihtiva etmekte, Vakanüvis Esat Efendi'nin *Usul-i Atika-i Teşrifât-ı Devlet-i Osmâniye* adlı kitabında bu törenin usûl ve erkânına dair bilgiler verilmektedir. Ta o devirlerden başlayarak mevlût okumayı meslek hâline getirmiş hafızların mevcut olduğu, bu eserin her bahrini ayrı makamlardan okudukları bilinmektedir. Bugün için bizde mevlût okumak ve okutmak sayılı günlere bağlı kalmamakta, hemen herkes tarafından her fırsatla (ölüm, doğum, adak vs.) camilerde, evlerde okutulmaktadır.

İslam âleminde ise her bölgede ayrı özellikler gösteren bu törenin eski ve yaygın olduğu, Araplarda hicrî 7. (miladi 13.) yüzyıldan başlayarak, bugünün mübarekliğine ve Peygamber'in yüceliğine dair medhiyeler okunduğu, ziyafetler verildiği bilinmektedir. Ayrıca Erbil Atabeklerinden Muzaferreddin-i Gökbörü'nin (ölümü 1232) her yıl Peygamber'in doğumu münasebeti ile büyük şenlikler yaptırıldığı, bu arada Peygamber'in hayatından ve kişiliğinden bahseden Arapça kitaplar okunduğunu biliyoruz.

13. yüzyıldan sonra Süleyman Çelebi'nin eserinin yazılışına kadar Arapça mevlût kitaplarının gitgide çoğaldıklarını görüyoruz. Süleyman Çelebi'nin bunlardan bir kısmını olsun gördüğü, hele siyer kitaplarının en eskisi olan İbn-i Hişâm'ın (ölümü 834) kitabını eserinde kaynak olarak kullandığı bilinmektedir.

Süleyman Çelebi'nin Hayatı

Süleyman Çelebi'nin hayatı üzerinde bildiklerimiz pek azdır. Kaynaklarda rastlanan bilgiler ise benzerlerinde sık sık görüldüğü gibi asılsız rivayetler hâlinde birbirini tutmaz şeylerdir. Eserinin kazandığı geniş ün ve yayılma alanını, bir yandan da konusunun kutsiyetine uygun düşen büyük başarı yüzünden, kişiliği çevresinde din büyüklerininine benzer bir menkıbe dairesi meydana gelmiş, bu da onun asıl hayatının unutulmasına sebep olmuştur.

Peygamber'in Mevlût Kitabıdır

MUSTAFÂ'NIN MEVLÛT'U

I

Besmele ile Başlayış

“Tanrı adı ile başlanmamış bütün işler eksik kalır.”
(Hadis)

Allah adın zikredelim evelâ¹
Vâcip² oldur cümle işde her kula

Allah adın her kim ol evel ana
Her işi âsân³ ede Allah ona

Allah adı olsa her işin önü
Hergiz⁴ ebter⁵ olmaya onun sonu

Allah adın her nefeste de müdâm⁶
Allah adıyla olur her iş tamâm

Bir gez⁷ Allah dese aşk ile lisân
Dökülür cümle güneş misl-i hazân⁸

İsm-i pâkin⁹ pâk olur zikreyleyen
Her murâda erişir Allah deyen

Aşk-ile gel imdi Allah eydelim¹⁰
Derd-ile göz yaş ile âh edelim

1 Süleyman Çelebi burada *Kur'an*'da A'raf ve İsrâ sûrelerinde geçen Tanrı'nın, “Esmâ-ı hüsnâsını (güzel adlarını)” saymaktadır.

2 Yapılması lazım, terki günah olan Tanrı emri.

3 Kolay.

4 Asla.

5 Güdük, eksik.

6 Daima.

7 Defa.

8 Sonbahar gibi.

9 Temiz ad.

10 Söyleyelim.

Ola kim rahmet kıla ol pâdişâh
Ol Kerîm¹¹ ü ol Rahîm¹² ü ol İlâh

Âlim ü Allâm¹³ ü Gaffârü'z-zünûb¹⁴
Sâni' u Tewâb¹⁵ ü Settârü'l-'uyûb¹⁶

Dâ'im ü Deyyân¹⁷ ü Muhaî vü Şekûr¹⁸
Vâhibü'l-ihsân¹⁹ Ganî Fettâh-ı nûr²⁰

Sâdikü'l-kavl²¹ ü Azîm²² ü Zü'l-celâl²³
Kâsimü'r-rızk²⁴ u Mukîm²⁵ ü Lâyezâl²⁶

Kâdir²⁷ ü Kakhâr²⁸ u Kayyûm²⁹ u Kadîr³⁰
Fâtîr³¹ ü Hallâk³² u Rezzâk³³ u Habîr³⁴

11 Cömert, Tanrı'nın adlarından biri.

12 Acıyan, Tanrı'nın adlarından biri.

13 Bilgin ve çok şey bilen.

14 Günahları bağışlayıcı.

15 Yaradan ve tövbeleri kabul edici.

16 Ayıpları örtücü.

17 Daimi, ceza ve mükâfatı hakkı ile veren.

18 Sayıcı ve şükürleri kabul eden.

19 İhsan verici.

20 Nur açıcı.

21 Doğru sözlü.

22 Büyük.

23 Ululuk sahibi.

24 Rızkları bölücü.

25 Kalıcı, durucu.

26 Yok olmaz.

27 Kudret sahibi.

28 Kahredici.

29 Ezelden ebede duran.

30 Kudret sahibi.

31 Yaradan.

32 Yaradıcı.

33 Rızk verici.

34 Haberli olan.

Bârr ü Bârî³⁵ ü Berr³⁶ ü hem Bedî³⁷
Dârr³⁸ ü Nâfi³⁹ ü Basîr⁴⁰ ü hem Semî⁴¹

Hayy ü Hannân⁴² ü Hakem⁴³ Hakk u Hakîm⁴⁴
Hâfız u Hâzır⁴⁵ Hab'ib⁴⁶ ü hem Halîm⁴⁷

Mü'min ü Muhsin⁴⁸ Mu'în ü Müste'ân⁴⁹
Mâlik ü Mennân⁵⁰ ü Sultân-ı cihân⁵¹

Câmi' ü Cebbâr⁵² ü Mübdi' ü Mu'îd⁵³
Vârîs ü Vehhâb⁵⁴ ü Rezzâk u Mecîd⁵⁵

-
- 35 Doğru ve yaradan.
36 İyi.
37 Eşsiz bir şey yaratan.
38 Zarar veren.
39 Fayda veren.
40 Gören.
41 Duyan.
42 Canlı ve merhametli.
43 Hüküm verici.
44 Varlığı gerçek olan ve aşırı bilgili.
45 Koruyucu ve daim.
46 Dost.
47 Yumuşak huylu.
48 Aman veren ve ihsan eden.
49 Yardım eden ve yardım istenilen.
50 Varlıkların sahibi ve lütufta bulunan.
51 Cihan sultanı.
52 Toplayan ve kudret sahibi.
53 Yaratan ve kuvvet sahibi.
54 Baki kalacak, çok veren.
55 Şan ve şeref sahibi.